

HAJDÚ-BIHAR MEGYEI MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETEK FÁSÍTÁSAI

KALAIPOS MIHÁLY

Hajdú-Bihar megye jelenlegi területén az erdősültség az 1927. évi statisztikai adatok szerint 3,4%-os volt és az 1958. évben elérte az 5,8%-ot. Ehhez hozzá kell venni az erdőnkívüli fásítások eredményeként az állami erdőgazdaságok területén kívül létesített erdőfoltokat, mező- és legelővédő erdősávokat, fasorokat, amelyek 1958-ban mintegy 1,8%-kal emelték a megye fásítottságát. Csak-hogy amíg a megye 1/5-ét kitevő nyírségi tájegységben az erdősültségi százalék 30,5, addig a megye 3/5-ét kitevő Nagykun-Hajdúhát tájegység erdősültsége csupán 0,4%, a Körös-vidék tájegysége a megye 1/5 részén pedig 0,6%. Az egyes tájegységek különböző fásítottsági foka a talaj- és klimatikus viszonyokban leli magyarázatát.

A Tiszántúl szikes és mezősegi, valamint réti agyagtalajainak a fásítására irányuló törekvés még a múlt századba vezethető vissza. Ezek a fásítások azonban ötletszerűek voltak, gyakorlati és tudományos értékelésükre nem került sor. A céltudatos munka kezdetét a püspökladányi szikkísérleti állomásnak 1924-ben *Kaán Károly* kezdeményezésére történt életre hívása jelenti, dr. *Magyar Pál* vezetésével. Az állomás felállítását az 1923. évi XIX. törvény-cikk, az Alföld-fásítási törvény végrehajtása során a szikes talajokon végzendő munkák előtérbe kerülése tette szükségessé. A püspökladányi állomás munkája igen nagy jelentőségű volt, mert eredményei nyomán indultak meg a felszabadulás után a nagyobb arányú fásítási munkálatok. Nagy jelentőségű volt, dr. *Magyar Pál* fitocönológiai osztályozása, majd dr. *Tury Elemér* részéről az erdészeti sziktalaj-osztályozás megalkotása. Legújabban dr. *Tóth Béla* — Bedő-díjas — a korszerű genetikai talajosztályozás továbbfejlesztésével járult hozzá a gyakorlati szikkfásítás sikeréhez. A szikkísérleti állomás munkássága 1953 óta táji kutató jellegű munkálatokkal is kibővült.

Feltárta a nyárfásítási lehetőségek alapelveit a kötött réti és mezősegi talajokon. Az állomás jelentős mértékben hozzájárult a Keleti-főcsatorna és öntözőcsatornáinak a sikeres fásításához.

Felszabadulásunk után az állami erdőgazdaságok területén kívül 1950 őszén indult meg az erdőtelepítési, fásítási munka. A Földművelésügyi Minisztérium erdészeti főosztályán fásítási osztályt szerveztek és az osztály irányításával ősszel már előzetesen jóváhagyott tervek alapján ment a fásítási munka. Ekkor még egymillió forintot alig meghaladó beruházási hitelkerettel — országos szinten. Ez az összeg 1955-ben már elérte az évi 100 millió forintot, amiből Hajdú-Bihar megyének kb. 7—8 millió forint jutott. A későbbi években — az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején — már 150 millió forint volt a fásítási keret, amelyből megyénk kb. 12—13 millió forintot kapott. A hajdúbihari termelőszövetkezeteknek jelenleg 8—10 millió fásítási kerete van célcsoportos állami beruházásból.

A részletes fásítási terveket kezdetben a megyei erdészeti felügyelők készí-

tették. Hajdú-Bihar megyében *Balogh József* csoportvezető irányításával a járási tanácsok erdészeti előadói szaktanácsot is adtak a fásítóknak. A telepítéshez szükséges csemetéket és suhángokat az állami erdőgazdaságok termelték meg és szolgáltatták ki.

A mind nagyobb arányú munka elvégzéséhez a meglevő szervezet — mint ahogyan azt *Fekete Gyula*, a lap 1962. évi 12. számában kifejtette — nem volt elegendő, ezért 1952. május 1-vel a Földművelésügyi Minisztérium erdőtelepítő állomásokat létesített a megyei székhelyeken. Hajdú-Bihar megyében Debrecen székhellyel — hat fővel, a járási erdészeti előadókból. Az állomás vezetője: *Pólyik Árpád*, majd *Kontra László* volt. A fásítási feladatok növekedésével az 1002/1954. (I. 8.) MT-i határozat 1954. január 1-től az erdőnkívüli fásítások szakszerű megszervezésével, a tervezéssel, irányítással és a végrehajtással (kivitelezéssel) az állami erdőgazdaságokat bízta meg. A szervezeti forma lényegében nem változott. A fásítási csoportvezetők — *Kontra László*, *Pataky Pál*, *Marton Tibor*, *Pólyik Árpád*, *Kotlár Károly* és a Bedő-díjas *Botos Géza* — irányításával a fásítási előadók az üzemi feladatoktól függetlenül végezték a fásítással kapcsolatos munkát.

A megye nagyobb részének fátlanságából eredő számottevő fásítási feladatok szükségessé tették 1955-ben Berettyóújfalun fásító erdészet felállítását. Az erdészet vezetője: *Kalaczkzy István*, *Kornis János* és *Erdélyi László* voltak. Az erdészet 1968. március 1-én megszűnt. A továbbiakban a fásítási feladatokat nagyobb részben az 1970. őszén alakult Berettyóújfalui Erdészeti TÖVÁLL, kisebb részben a püspökladányi erdészet látja el. Az 1950-es évek végétől fokozatosan a termelőszövetkezetek veszik át az erdőnkívüli fásításban a nagyobb szerepet. A termelőszövetkezetek 1950—1960 között 1119 hektár fásítást végeztek. Az eredményességi mutató 2,05 volt — ami jónak mondható. A fásítások a megye erdősültségét mintegy 2⁰/₀-kal emelték. A berettyóújfalui és biharkeresztesi járások 0,6⁰/₀-ról 2,3⁰/₀, illetőleg 2,6⁰/₀-ra emelték erdősültségüket. Az 1960. évi eredményességi vizsgálat alapján az erdőn kívüli fásításba évenként mintegy 12 millió darab csemetét és 330 ezer darab válogatott csemetét, illetőleg suhángot ültettek el a fásító szektorok.

Az erdőtelepítési, fásítási munkáknak újabb lendületet adott volna az 1961. évi erdőtörvény, de az 1961. évi földvédelmi törvény megjelenése után az azelőtti 1000—1200 hektár évi első kivitelű fásítás lecsökkent 500—600 hektárra. Jelenleg 300—350 hektár az első kivitelű telepítés — a termelőszövetkezetek területén. A korábbi években a nyírségi tájtypus homok területein az akác és nemes nyárok vitték a vezető szerepet. Kötött talajainkon a kocsányos tölgy és a nemesnyár. A földvédelmi törvény után kijelölésre kerülő, igen gyenge termőképességű talajokon — homok esetében az erdeifenyőre, kötött talajainknál pedig a kocsányos tölgy, a hazai nyárok és ezüstfa telepítésekre tevődött át a súlypont.

Megemlítek néhány termelőszövetkezetet, amelyek a legjobb és legtöbb fásítást végezték a megyében. Ezek közül is ki kell emelni a nyírábrányi Alkotmány Mezőgazdasági Termelőszövetkezetet, amely egymaga 640 hektár kiváló fásítást végzett — talajvédelmi rendeltetéssel. Ebből kb. 500 hektár már befejezett fásítás. A fásítás 85⁰/₀-ban erdeifenyő (futóhomok megkötés). A termelőszövetkezet elnöke — *Harmati Sándor* — is lelkes támogatója az erdőtelepítésnek. Sokat tett a fásítás sikere érdekében. Az erdész *Kovács Mihály*, aki 1967 tavaszától nagyon szép eredményeket ért el. A folyamatban levő erdősítése annyi, mint egy közepes nagyságú állami erdészetnek.

Sorolva tovább a termelőszövetkezeteket, amelyek 50, 100, 150 vagy 200 hektár fásítást telepítettek, az alábbiak: Balmazújváros Lenin és Vörös Csillag, Bá-

ránd Új Élet, Berettyóújfalu Búzakalász és Dózsa, Biharkeresztes Aranykalász, Biharnagybajom Dózsa, Hajdúbagosa Szabadság, Hajdúdorog Bocskai, Hajdúhadháza Bocskai, Hajdúnánás Micsurin, Hajdúsámson Rákóczi, Hosszúpályi Vörös Hajnal, Komádi Bihar Népe, Létavértes Aranykalász, Monostorpályi Tanácsköztársaság, Nagyrábé Petőfi, Nádudvar Vörös Csillag, Nyíradony Kossuth és Új Élet, Nyírmártonfalva Toldi Miklós, Újléta Új Élet, Vámospercs Béke mezőgazdasági termelőszövetkezetek. Továbbá Fülöp, Búzakalász és Nyíracád, Győzelem mezőgazdasági szakszövetkezetek. S lehetne tovább is sorolni az eredményesen fásító termelőszövetkezeteket.

Kiváló fásítást végez a megyében levő három erdészeti szövetkezeti közös vállalkozás (SZÖVÁLL): a hajdúböszörményi 1966 őszén alakult — ágazatvezető *Dóró Katalin*; a hajdúhadházi 1967 őszén alakult — ágazatvezető *Ancsán György*; a berettyóújfalui 1970 őszén alakult — igazgató *Berettyán József*. A fásításokat saját kivitelben végzik. További két egyszerű erdészeti társulás alakult 1979 tavaszán. A Homoki Termelőszövetkezetek Erdészeti Gazdasági Társasága a nyírábrányi Alkotmány MGTSZ gesztorságával, a társaság igazgató tanácsának elnöke *Harmati Sándor*, a nyírábrányi Alkotmány MGTSZ elnöke, a társaság vezetője *Botos Gábor*. A Termelőszövetkezetek Erdészeti Gazdasági Társasága a létavértesi Aranykalász MGTSZ gesztorságával jött létre, a társaság igazgató tanácsának elnöke *Csige József*, a létavértesi Aranykalász MGTSZ elnöke, a társaság vezetője *Brojnas László*. A termelőszövetkezeteket gépi munkákkal, tervezéssel, szakmai irányítással látják el. Elkészítik a befejezett fásításokról a megvalósulási térképeket.

A hajdúböszörményi SZÖVÁLL által végzett városi mezőgazdasági termelőszövetkezetek majorjainak és dűlő útjainak a kocsányos tölgy és nemesnyár célállományú környezetvédő fásításai mintaszerűek. A fásítási eredményeik országos viszonylatban is elismerésre találtak.

Megemlítem — továbbá — *Gazdag Ferencet*, a nádudvari Vörös Csillag volt főagronomusát (elnökhelyettest) — a Hajdúsági Agráripari Egyesülés volt igazgatóját —, akinek igen nagy érdeme van a termelőszövetkezet majorjainak és állattenyésztő telepeinek a környezetvédelmi fásítások sikeres megvalósulásában. Szép látványt nyújt a nádudvari Vörös Csillag Pulykakombinát kiváló környezetvédő fásítása. A fő fafaj kocsányos tölgy, s a tölgy között nemesnyár előhasználati állomány.

A 30 év alatt Hajdú-Bihar megyében végeredményben közel 8300 hektár erdőtelepítés-fásítás valósult meg a mezőgazdasági termelőszövetkezetek területén. Az összteljesítménynek a fele a debreceni és a volt derecskei járásra esik.

A megye 621 186 hektár összterületéből jelenleg 58 300 hektár az erdő (ez 9,4%-os erdőszültséget jelent). Ebből 16 800 hektár (29%) a termelőszövetkeze-

Termelőszövetkezeti fásítás Hajdú-Bihar megyében

Megnevezés	fásítás	cellulóz	nyár	összesen
	erdőn kívüli telepítések			
	ha	ha	ha	
1950—1955-ig végzett telepítések	388	—		388
1956—1960-ig végzett telepítések	731	—		731
1961—1965-ig végzett telepítések	1436	—		1436
1966—1970-ig végzett telepítések	1380	700		2080
1971—1976-ig végzett telepítések	2003	181		2184
1976—1980-ig végzett telepítések	1454	—		1454
1950—1980-ig mindösszesen:	7392	881		8273

tek kezelésében van. A megyei termelőszövetkezetek erdőterületeinek cca 75%-a a különféle szintű társulásokban van. A 97 termelőszövetkezetnek kb. 60%-a tagja valamilyen erdőgazdálkodási társulásnak.

A termelőszövetkezetek fásítási feladatainak eredményesebb végzése érdekében szükséges a kínálokot együttműködések kialakítása az állami erdőgazdasággal is, különös tekintettel a csemetetermelésre, a műszaki fejlesztésre, gépesítésre, a szakmai képzésnek igény szerinti kielégítésére. A Felsőtiszaí Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság keresi a többcélú kölcsönös érdekeken alapuló együttműködési lehetőségeket. Ez elősegítené és jövedelmezőbbé tenné a mezőgazdasági termelőszövetkezetek erdőtelepítési, fásítási tevékenységét, s egész erdőgazdálkodását.

A V-fa jelölés hazai úttörője a bakonybéli bencés, Kovács Márk. 1829-ben megjelent „Bakonyi gazda” című könyvében figyelemre méltó gondolatokat írt le az erdővel, illetve az erdőgazdálkodással kapcsolatosan: „Szemen, sőt amennyiben lehet számban kell a becses fákat tartani az erdő minden részeiben... Szüntelen vigyázni kell ezen becsesebb fákra, hogy valamelyik hír nélkül veszni ne induljon... A vágás idejekor nem kell az erdőt fű módra lekaszálni, hanem előre kell aggódni a szerszámfának állandó successiójáról, azaz ki kell válogatni, pedig summásan, a leg szebb növesű és legegészségesebb fákat és nem fejszével, hanem valami ártatlan jellel megcégérezni a meghagyásra... ezekből lesz a bő aratás...”

(Ref.: Dr. Csötönyi J.)

Az erdőfelügyelet jelentőségére kívánta felhívni a figyelmet D. Mülder ny. professzor, a göttingai egyetem Erdészeti Üzemgazdaságtan Intézetének volt igazgatója az 1981. év végén tartott szemináriumon. Az erdőfelügyelettel szemben az NSZK-ban is igen változatos a nézet, s ez sok mindenre vezethető vissza. Többek között csökkenteni látszik jelentőségét egyrészt az erdőrendezési mű és annak revíziója, másrészt a számos üzemi mutató.

Részletes példákon keresztül világít rá arra, hogy az erdőrendezés még koránt sem produkál „üzemtervet”. Faállományokkal, korosztályokkal, fatérffogattal, növedékekkel, és hasonlókkal foglalkozik és nem az erdészeti üzem működésével. Készített középtávú terve részben mérésre és jól alapozott becslésre támaszkodik, másrészt egyéni megítélésre, az állományok sajátosságait, alakíthatóságát illetően, pusztá feltételezésekre, pl. a magtermés, időjárás, károsítások, piachelyzet, munkaerő-kínálat, anyagi ellátottság tekintetében. Nem különb a revízió sem.

Az üzemi mutatószámok jelentésüket illetően állandó vizsgálatra szorulnak. Lényeges, hogy mire kívánjuk ezeket felhasználni és felhasználójuk mennyire ismerős a körülményekkel, amelyek között ezek létrejöttek. A rendszeresített minden üzemre egyformák. Így összehasonlításra alkalmasak, de arra, hogy adott üzem teljesítményét egyértelműen megítéljük, már nem. Ez utóbbi már csak a helyi ismeretek birtokában, kellő interpretálással lehetséges.

A helyileg tájékozott, de a középírányításhoz tartozó erdőfelügyelőre van szükség ahhoz, hogy az erdőrendezési mű hiányosságait pótolni, az irányítás hibáit felfedni, a gazdálkodás helyességét megítélni, támogatni lehessen. A felügyeleti szolgálattal szerzett rossz tapasztalatok mindig abból származtak, hogy munkáját nem becsülték kellően, gyengén látták el, gyakran esett rosszul értelmezett takarékoság áldozatául. A felügyeleti szolgálatra tartósan nevelni kell arra alkalmas egyéneket, feladatát a közpíszervéből ki kell egészíteni anélkül, hogy ezáltal gazdaságvezetés jelle-gűvé válják. Intézményesen kell biztosítani részvételét az erdőrendezésben. Rendkívü fontos az üzemi emberekkel való foglalkozás, ez kell, hogy megteremtse a szükséges bizalmat és tekintélyt.

(Der Forst- u. Holzwirt, 1982. 14. Ref.: Jérôme R.)